

KORKU

Dr. M. İrem YILDIZ*, Dr. Eriş BİLALOĞLU**

Öz: Türkiye çok uzun süredir şiddetin “kanıksandığı” ve insanların gündelik yaşamlarını korkuyla tanımlanabilecek bir iklimde sürdürmeye çalıştıkları bir ülke. Kuşkusuz bu kaçınılmaz ve değişmeyecek bir “kader” değil. Korkuyu psikolojik, toplumsal, kültürel boyutlarıyla anlamak/kavramak nasıl üstesinden gelebileceğimize dair en önemli adımı oluşturuyor. Yazıda dosyanın hazırlanış gerekçesi ile içerikte yer alan yazıların tanıtımı yapılıyor.

Anahtar sözcükler: korku, şiddet, Türkiye

Fear

Abstract: *For too long, Turkey is a country where the people have been “inured to” violence and they try to maintain their daily life in a climate that could be defined as fear. Undoubtedly, this is not a “destiny” that cannot be avoided and changed. Understanding the fear in terms of its psychological, social and cultural aspects is the most important step to overcome it. In this article, the purpose of preparing this file was addressed and the articles included in the file were introduced.*

Key words: *fear, violence, Turkey*

İnsan eliyle oluşturulmuş travmaların, insanın hoyratlığının yol açtığı acı veren olayların, şiddetin süregelenleştiği günlerin içinden geçerek yaşıyoruz Türkiye’de.

Yaklaşık 1 yıl önce, 2016 Temmuz başında “Korku” başlığıyla bir dosya çalışmasını gündeme almamızda “içinden geçerek yaşadığımız Türkiye” ana gerekçemizdi. 30 yılı bulan fiziki-silahlı çatışma yıllarının ardına 2012 sonunda başlayan çatışmasızlık ve kabaca 7 Haziran seçimlerini takiben her yerde canlı bombaların patladığı, ülkenin başkentinde en güvenli diye tahmin edilecek yer ve kişilerin bile kapsama dışında kalmadığı, il/ilçelerde gün/aylarca sokağa çıkılamayan, top atışlarının/uçakların “konuştuğu” bir zaman diliminden bahsediyoruz. Ki henüz 15 Temmuz yaşanmamıştı dosya kararını verdiğimizde!

Kısaca tasvir ettiğimiz Türkiye atmosferinde kendimizi en çok korku sözcüğü ile tanımlayabileceğimiz duygusal iklimde buluyoruz. Bu iklimin (değişikliğinin) insan eliyle oluşturulduğunu (daha ötesi egemenlerin faaliyetleriyle şekillendirildiğini, sınıfsal özünü de) biliyoruz; görebiliyoruz. Ne var ki yine de gündelik ifadeyle her an/her yerde “olabileceklerin korkusuyla” yaşıyoruz. Ortaklaşan/“ortaklaştırılan” korkularımızı anlamada psikolojinin katkısını ama aynı zamanda psikolojiyle sınırlamadan toplumsal ve kültürel oluşlarını da değerlendiren bir bakışı dosya hazırlığında benimseydik. Bu bakış aynı zamanda bize korkularımızı anlama ve çözümleme/aşma olanağını, zeminini de sunacaktı.

Dosyanın ilk yazısında psikiyatrist İrem YILDIZ korku ve kaygıyı tartışarak başladığı yazısında hem

kavramsal çerçeveyi çiziyor hem de ölçeğin bireyden topluma geçişinde karmaşıklığı, birbirinden ayıramazlığı aktarıyor. Bu aktarımın içerisinde altını çizerek vurguladığı ise yazısının başlığını oluşturuyor: Korkudan Korkmak. YILDIZ, Dieter Duhm’ın toplumsal kaynaklı korkudan korkuda kapitalizmin doğası, sermaye gibi saptamalarına katılmakla birlikte Türkiye’ye özgü kapitalizm dışında pek çok farklı kaynak olabileceğini de tartışıyor; bireysel ve toplumsal korkular için esas olanın korkudan korkunun bertaraf edilmesi olduğu görüşünü işliyor.

“Korkudan korkar halimiz”in üstüne antropolog Hülya DOĞAN yazısının en başında bir soruyla yükleniyor: “Nasıl oluyor da toplumun belli bir kesiminin sürekli hale gelen .. bir şiddetle boğuşmasına kayıtsız kalınabiliyor?”

DOĞAN, korku toplumunda şiddeti “izleme”mizin psiko-antropolojik tahlilini yaptığı yazısında korkuyu araçsallaştıran devletin bunu şiddet telkini elinde tutarak gerçekleştirdiğini söylüyor. Öyle ki, devlet görsel kültür aracılığıyla şiddetin izlenilmesi ve toplumun tüm kesimlerinde görülmesini sağlayarak şiddetin sorumluluğunu anonimleştirir, YILDIZ’ın yazısında da belirttiği gibi güvenlik iktidarları sırasında oluşan korku iklimi sırasında birey, zarardan kaçınma güdüsüyle koruduğu izleyici konumunun bir ötesine geçerek zalimin ortağı olabilir, ihbar mekanizmalarında kendinden beklenen yerini alır. Sevgi Soysal’ın bir mektubunda dile getirdiği gibi “zulüm nedense seyircisi en az oyundur”. Zulme seyirci kalanlar kısa bir süre sonra farkında olmadan oyuna katılıverirler.

*Uzm. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

**Dr., Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu Üyesi

Dosyanın ilk yazısındaki kavramsal çerçeveye toplumsal kaygı (anksiyete) ve görünümünü psikanalitik bir bakışla ele alarak katkı sunan psikiyatrist Berkant SAĞIR ve Tolga BİNBAŞI, Türkiye toplumundaki güncel gelişmelere bağlı olarak öncelikle kastrasyon kaygısının yaygınlık kazandığını öne sürüyorlar. Korku toplumlarındaki atmosferin ta kendisi olan paranoya, bu yazıda öne sürüldüğü gibi tüm kötülüğün ötekine yansıtılmasıdır ama bir yandan da gerçeğin yeniden kurulmasıdır. Kötünün somut olarak ortaya çıkmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni gerçeklikte kaygının oluşumundaki esas unsur olan belirsizlik buna ikincil olarak da ketlenme sona erer. Korkudan korkunun galip geldiği paranoya halinin yeni gerçekliğiyle somutlaştırılmış tehditler karşısında kişi kendi tedbirini devletinden önce davranıp alacak, kendine verili dar alanda dahi eyleyerek özgürlük alanını daha da daraltacaktır. Yazarlar günümüz Türkiye toplumunu fasit dairenin içine hapseden ortamda "çıkış nereye?"yi tartışmaktadırlar.

Yazar Sibel ÖZBUDUN korkuyu insanın icat etmediğini belirterek başladığı yazısında korkunun devlet eliyle var edildiğini, korkunun nasıl araçsallaştırıldığını, bir iktidar aracı haline getirildiğini, süreklileştirildiğini gündelik yaşantımızdan görünümle somutlayarak paylaştığı akıcı seyirdeki yazısında duruyor ve bizi bir kavramla tanıştırıyor; korku idaresi! ÖZBUDUN, korku idaresiyle bir korku rejimi olarak kapitalizmin korkuyu pazarlamasıyla yaşamın her alanında/anında "daha fazla güvenlik adına daha az özgürlük" halkasına bizleri nasıl hapsedtiğini gözümüze sokuyor.

"Daha fazla güvenlik adına daha az özgürlük"ün normalleştiği, kanıksandığı, toplumsal güvenliğin sağlanması vaadinin karşılığında tüm hak ve özgürlüklerimizden zora gereksinim duymadan gönüllüce vazgeçtiğimiz bir ülkede yaşarken korkulardan muaf olmanın yollarını arıyoruz. Çünkü korkudan özgürlük Kerem ALTIPARMAK'ın yazısında vurgulandığı gibi insanın kendini ifade etmesine ilişkin tüm hakların kurucu koşuludur. Bu anlamda modern hukukun asli işlevinin kişinin korkmasının önüne geçmek olduğuna işaret ederek hukukun üstünlüğünün esas olarak korkudan özgür olmanın sağlanabileceği düzende olabileceğini söylüyor. Türkiye'den güncel örneklerle zenginleşen yazı korkudan özgür olma hakkının insan onuru için vazgeçilmez nitelikte olduğunun altını çiziyor.

Korku toplumlarında Hobbes'un öne sürdüğü gibi toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu egemenlerle kendi güvenliklerinin sağlanması karşılığında bütün haklarından ve iktidardan vazgeçerek bir tür toplumsal sözleşme yapar. Bu sözleşme sayesinde sayısız küçük korkudan muaf olunur ancak bu durumda tek bir üstün korku, otoriteyle özdeşleştirilecek bir korku, korku kültürünün hüküm sürdüğü düzenin bir şartı ve varlığının güvencesi haline gelecektir.

Toplumsal korkuların yenilebilmesinin ve bu tür bir toplumsal sözleşmenin rafa kaldırılmasının

imkanları yaratılabilir mi? Fromm bireyin rızasıyla ilgili farkındalığının sağlanması durumunda itaat etme zorunluluğunun da ortadan kaldırılacağı ileri sürer. Bu farkındalığın sağlanmasının ardından korku duvarlarının aşılmasını sağlayan adımların gelmesi zorunludur. Bu bağlamda Dosyanın altıncı yazısında İnan GÜNDOĞDU korku rejimlerinde direniş imkanlarını tartışıyor.

GÜNDOĞDU, ÖZBUDUN'un korkulardan kurtulmanın yolu olarak önerdiği 'eşitlikçi, barışçıl, özgürlükçü bir dünya olasılığını tahayyül etme'nin korku rejimlerinin ilgasıyla iç içeliğini bilen bir kavrayışla iktidarların karşısında ezilenlerin, aktif, pasif veya doğrudan eylemlerle korku duvarlarını nasıl aşındırıldığına ilişkin verdiği bireysel, sanatsal ve toplumsal örneklerle direnişin varlığı ve imkanına dair insanlığın cesaret verici bir birikiminin olduğunu gösteriyor ve ekliyor: "Direniş eylemlerinin kendisinden daha önemli olan şey, özleşme sürecine kapı aralamasıdır... Korku rejimini ilga edebilecek gizli güç budur"

Dosyanın 7. ve 8. yazıları "kadın merkezli". Gökçe Zeybek KABAKÇI eğitilmiş yedi kadınla yüz yüze görüşme yapmış ve her birimizin deneyimlediği bireysel korkularının toplumsal ve kültürel ilişkisini ortaya koymayı hedeflemiştir. Başarılı olamama korkusu, işsiz kalma korkusu, kaybetme korkusu, hastalık korkusu, bedene ilişkin korkular, evlilik korkusu, taciz ya da cinsel saldırıyla ilgili korkular, siyasi ve çevresel gelişmelerden kaynaklanan korkular başlıklarında ayrı ayrı çözümlenmeler yapıldığı yazıda psikolojinin sınırları içine hapsedilen duyguların aslında toplumsal ve kültürel oluşunun korkuları ortaklaştığı belirtilerek tüm korkuların altında yatan en belirleyici nedenin neoliberal kapitalist düzen olduğu söylenmektedir.

Kadına Karşı Şiddet ve Korku yazısında Suzan SANER kadına karşı şiddetin önemli ve önlenebilir bir halk sağlığı sorunu olduğunu sıklığı ve yaygınlığını göstererek somutluyor. Kadının karşılaştığı şiddetin failinin sözcüğün her anlamıyla erkek olduğunu paylaşarak erkek şiddetiyle ve korkuyla mücadele edenler birlikte güçlenme yollarını tartışıyor.

Son yazı İlker KÜÇÜKPARLAK imzasını taşıyor ve güncel doktor korkusunda doktor kimliğinin tarihsel serüveni içerisinde görece kısa sürede bugün "büründüğü rol"ün payını sorguluyor. Yazı bir "ironiyle" bitiyor: (siyasi liderlerin ve medyanın değersizleştirme politikaları sonucunda/ortamında) doktor korkusundan daha öncelikli bir başlık doktorun korkusu olabilir! (...)

Dosyamızın Türkiye'deki korku kültürünün nasıl oluştuğu ve içselleştirildiği, hangi alanlarda kendini var ettiği, hak ve özgürlükler alanında ne gibi bedellerle sonuçlandığına dair ışık tutacağını, bu kültürde oluşan korku duvarlarını aşmanın insanlığın tarihsel birikiminden ilhamla olası yollarını bulmak konusunda cesaret ve umudun yapılandırılmasına küçük de olsa bir katkısı olacağı beklentisiyle iyi okumalar diliyoruz..